

Borut Batagelj

Mitološke razsežnosti bloškega smučanja in konstrukt stereotipa o smučanju kot slovenskem nacionalnem športu

Uvod

Bloško smučanje je bilo zaradi svoje »ekskluzivnosti« vedno privlačna tema, žal pa se je raziskovanje in posebej predstavljanje tega zgodovinsko izstopajočega fenomena osredotočalo vedno zgolj na iskanje pomembnosti, če že ne na slavljenje oziroma čaščenje slovenske nacionalne smučarske zgodovine. Pretekla slovenska smučarska literatura je skoraj en sam panegirik bloškemu smučanju, v katerem le redko kdaj trčimo ob kanček kritičnega premisleka. V bloškem smučanju lahko tako prepoznavamo številne mitološke attribute, ki so zelo močno zaznamovali oblikujočo slovensko smučarsko identiteto.

Ker se nikoli doslej še ni povezovalo raziskovanja bloškega smučanja s klimo, ki je bila prisotna v obdobju širjenja modernega smučanja, se ta sicer izvorni starosvetni fenomen ni ocenjevalo skozi propagandni moment potovanja smučanja v slovenski zgodovinski spomin. Kot posledico tega smo na Slovenskem sprejeli nekakšen nov izum tradicije smučanja, kjer se je tudi na principu interpretiranja zgodovine smučanje sidralo v slovensko identiteto.

Zgodovinar lahko tako danes v sodobnem dojemanju bloškega smučanja prepozna nekatere »romantične« koncepte zgodovine, ki do sedaj v skromnejših raziskavah športnega oziroma smučarskega zgodovinopisja še niso bili izpostavljeni, kar pa seveda ne pomeni, da bi zgodovinski spomin nanje ostajal imun – prej nasprotno. Cilj prispevka je torej pokazati, kako je zgodovinsko odkrivanje nekega fenomena povežalo z ustvarjanjem mita o konkretnem nacionalnem športu. Pojav mitologiziranja bloškega smučanja je namreč tesno povezan z njegovim odkrivanjem oziroma raziskovanjem. Analiza številnih razdrobljenih in razstresenih virov za slovensko smučarsko zgodovino namreč nakazuje tesno povezavo med odkrivanjem fenomena bloškega smučanja z njegovo propagando v korist razvoju modernega smučanja na Slovenskem.

Starosvetno bloško smučanje – pojav, ki je izrecno po zaslugi odmevnega in dokaj natančnega Valvasorjevega opisa iz Slave vojvodine Kranjske (1689) – v večini strokovnih pregledov smučarske zgodovine uvrščen na prav posebno mesto v okviru predmoderne smučarske zgodovine, je postal namreč zelo aktualen šele v času širjenja smučanja kot moderne športne panoge v prvi polovici 20. stoletja. Prvi načrtni organizatorji slovenskega modernega smučanja in tudi prvi raziskovalci so se posledic mitologiziranja le deloma zavedali, saj so v prvi vrsti gledali bolj na koristi, ki bi jo lahko razvito kulturno izročilo bloškega smučanja¹ prinašalo.

¹ Med kulturno izročilo bloškega smučanja štejemo ne le že z Valvasorjem opisane (Johann Weichard Valvasor, *Die Ehre des Hertzogthums Crain, Laybach 1689, IV. Buch, str. 583–586*) in tudi materialno ohranjene smuči (Danes najstarejše ohranjene smuči so najverjetneje iz ok. 1845. Povezava z: Podgrivarski, Huda zima na Blokah in raba šmečev, *Kmetijske in rokodelske novice, 1845, str. 66, 67.*), ampak tudi njih rabo v praktičnem in zabavnem smislu, tradicijo različnih načinov izdelovanja ter bloško smučarsko izrazoslovje. K izrazu bloško smučanje pa naj k osnovnemu razumevanju pojava, ki je v slovenskem zgodovinopisju ostajal bolj kot ne vedno na robu, dodam vsaj še to: Boris Orel je natančneje definiral območje ljudskega bloškega smučanja in ga ni omejil le na Bloško planoto, ampak tudi na teritorialno širše območje planote (npr. Vidovske hribe). Glej: Boris Orel, *Bloške smuči. Vprašanje njihovega nastanka in razvoja, SAZU, Ljubljana 1964, str. 16–21.*

Zgodovinski pomen bloškega smučanja se je tako preoblikoval v klišejsko slavljenje starosvetnih bloških smučarjev.

V vsem pomenu, ki se ga na Slovenskem pripisuje bloškemu smučanju, kaže situacija tudi danes podobne značilnosti. Četudi gre za pojav, ki je brez dvoma izrednega pomena za slovensko in tudi srednjeevropsko smučarsko zgodovino, ostaja razumevanje starosvetnega bloškega smučanja še vedno omejeno na simbolno in zelo poenostavljeno osnovo. Podoba bloškega smučanja danes se tako mnogokrat pokaže le kot fascinacija nad starejšo zgodovino. Zgodovina, ki tekmuje po formuli: starejši si, več veljaš ali moja zgodovina je slavnejša, zato ker je starejša, kritični metodi zgodovinopisja nikakor ne more biti lastna. Bloško smučanje v obravnavi zgodovinarja tako nikoli ne more postati gnetljivo sredstvo za sodobno rabo.

Ne bi hotel, da kdo razume moj prispevek zgolj kot relativiziranje pojava, ki ima zagotovo izjemno vrednost zgodovinske dediščine, rad bi le, da bloško smučanje na kritični osnovi odločneje prestopi prag v obravnave zgodovinopisja in drugih sorodnih ved ter da se razkriva nove teme v njegovi povezavi. Pričujoči prispevek naj bo le eden izmed poskusov teh stremeljenj, ki poskušajo presegati stereotipne poglede in v skladu z zgodovinsko metodo umeščajo oznako (bloškega) smučanja kot slovenskega nacionalnega simbola v razumljivejši zgodovinski kontekst.

Začetki raziskovanj bloškega starosvetnega smučanja Bloke kot »kranjski Telemarki« in koncept slavljenja zgodovine

Zgolj dejstvo, da se je predmoderno bloško smučanje na velika vrata odprlo v Slovensko javnost šele z naraščanjem interesa po uvajanju modernega smučanja, bi marsikomu povedalo dovolj. Pred tem je bloško smučanje ostajalo zaprto v kontekst zgolj nekakšne etnološke raritete, tako nekako kot ga je opisal Valvasor ali pa Podgrivarski in je le semtertja »zašlo« v kakšen potopis.² S pojavom modernega smučanja pa se slovenske smučarske perspektive in retrospektive predrugačijo.

Prvi, ki se je med Slovenci ogrel za temeljito raziskovanje bloškega smučanja je bil »slovenski Baedeker« Rudolf Badjura. Pregled njegovih beležnic, ki so ohranjene v okviru njegove osebne zapuščine v rokopisnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani nam razkriva, da se je Badjura prvič načrtno raziskovalno na Bloke podal pozimi leta 1912. V neko gostilno v Metuljah je zvabil sedem tamkajšnjih očancev, »ki so že na drugi svet škili-li«.³ Zanimalo ga je vse, kar so mu sogovorniki povedali.⁴ Beležil je tako, da je »težko dohajal s svinčnikom na papirju«. Posebej ga je pritegnila bloška smučarska terminologija, ki je morda še najbolj zaznamovala njegovo življenjsko smučarsko aktivnost.

Potem, ko se je v slovenskem časopisju že nabrala precejšnja vrsta novih smučarskih izrazov⁵, ki so po njegovem mnenju »mrcvarili naša občutljiva smučarska ušesa«⁶, je v

² Reise nach Venedig über Triest, Krain, Kärnten, Steuermark und Salzburg, Frakfurt / Leipzig 1793, str. 41. Za opozorilo na vir se zahvaljujem Dragici Čeč.

³ Rudolf Badjura, Smučka terminologija. II. Izpopolnjena izdaja, Samozaložba, Ljubljana 1932, (dalje: Badjura, 1932), str. 2.

⁴ Narodna in univerzitetna knjižnica, Rokopisni oddelk, Osebna zapuščina Rudolfa Badjura, Beležnica 1912.

⁵ Ker so ves čas pred prvo svetovno vojno moderne smuči prodirale k nam kot novost in ker je izraz smuči (razen na Blokah) označeval sani, se je nove priprave prijemalo ime utemeljeno v norveškem korenu »ski«. Nekaj primerov iz časopisja: »izlet s skiji« (Planinski vestnik, 1895, št. 4, str. 57), »skijevec...ki se je peljal na skijih« (Planinski vestnik, 1897, št. 12, str. 185), »tečaji za skij« (Planinski vestnik, 1910, št. 1, str. 23), šele tik pred prvo vojno zasledimo npr. primer, da so v Bohinju za »smučalce zaznamovane smučne ture« (Slovenski narod, 11. 1. 1913).

⁶ Rudolf Badiura, Slovenska smučka terminologija, v: Slovenski narod, 6. 2. 1914.

rubriki Listek dnevnika Slovenski narod leta 1914 objavil prvih deset izrazov – prav vse bloškega izvora.⁷ Ker je Badjura izhajal iz obdobja, ki je bilo zaznamovano z nemško slovenskim nacionalnim konfliktom, so bila njegova glavna prizadevanja usmerjena v izogibanje germanizmom.⁸

Badjura je bil prvi, ki je začel načrtno kazati na povezavo med starosvetnim bloškim smučanjem in modernim smučanjem na Slovenskem. Ko Bloke imenuje »Kranjski Telemarki« in zapiše, da smo do nedavno pogrešali nekaj, kar smo že davno imeli, je jasno kam meri. Že tedaj Badjura obžaluje, da se smučanje – tako kot pri Norvežanih – pri Slovencih ni razvilo do »nacionalnega športa«.⁹ Zadeve se je bilo treba lotiti znova. Kot dobro vemo, se moderno smučanje po Sloveniji ni razširilo iz Blok.

Akcije na pobudo Badjura so se nadaljevale tudi po prvi vojni, tedaj še bolj načrtno in organizirano, saj je bil Badjura eden izmed prvih organizatorjev smučarstva v okviru osrednje državne organizacije, Jugoslovanske zimsko-športne zveze. Zveza je namreč že takoj po svoji vzpostavitvi (1922) organizirala še isto zimo propagandni smučarski izlet v »najugodnejši smučarski rajon.«¹⁰ Ideja propagandnih izletov v »domovino slovenskega smučarstva na Blokah«¹¹ je imela za svoj cilj vzpostavitev novega smučarskega okoliša, kamor bi hodili na izlete slovenski in hrvaški smučarji. Po drugi strani pa so za večjo aktivnost – posebej v športnem smislu – hoteli spodbuditi tudi domačine same. Ob isti priložnosti je zveza tako priredila med Bločani, ki so smuči uporabljali pretežno v praktične namene, celo tekmovanje, ko je osmim najboljšim bloškim smučarjem podarila moderne smuči¹², ki naj se uvajajo namesto »težjega in sportno manj pripravnega, četudi staroslavnega domačega bloškega smuškega modela.«¹³ Medtem, ko so slavili starosvetno bloško smučanje, so torej hkrati paradoksalno prispevali k njegovemu funkcionalnemu izumrtju.

Načrti zimsko-športne zveze so bili tudi po umiku Badjura iz njenih vrst leta 1924 še vedno usmerjeni zgolj v spodbujanje moderne smučarske dejavnosti na Blokah. Leta 1923 je bilo v okolici Rakeka, torej v neposredni bližini Blok organizirano jugoslovansko državno prvenstvo v smučarskem teku. Skozi daljša obdobja pa lahko spoznamo tudi načrte zveze, da bi bolj učinkovito organizirala pošiljanje vremenskih poročil, sprva preko posameznikov¹⁴, nato pa tudi prek tam delujočih društev.¹⁵ V letu 1927 je tako v zvezi pošiljanja vremenskih

⁷ Rudolf Badiura, Slovenska smuška terminologija, v: Slovenski narod, 6. in 7. 2. 1914, (dalje: Badiura, 1914).

⁸ Podoben smisel pa tudi metodo dela – Badjura je, kot piše, izraze zbiral ne le na Blokah, ampak po vsej Sloveniji od »mož po raznih zapuščenih gorskih kotih« (Badjura, 1932, str. 2) – najdemo tudi pri Henrikumu Tumi. Na tem mestu ga omenjam zato, ker je že pred Badjuro objavil slovenski izraz za smuči. V Planinskem vestniku je ta znani politik in gornik že leta 1910 v članku Nekoliko morfologije in terminologije za turiste definiriral izraza »smuč« in »smukati«. Edninski ženski samostalnik »smuč« pomeni nemško »ski«, »smukati« pa je »skilaufen«.

⁹ Badiura, 1914.

¹⁰ O omenjenem propagandnem izletu glej: Jutro, 16., 18., 19. in 23. 1. 1923. Glej tudi ohranjeno gradivo Jugoslovanske zimsko-športne zveze, ki ga hrani knjižnica Fakultete za šport. Gradivo žal ni urejeno po načelih arhivistike, zato je tudi nadaljnje citiranje pomanjkljivo. Jugoslovanska zimsko-športna zveza (dalje: JZŠZ), pismo Juga, 17. 12. 1922; JZŠZ, pismo Jugu na Bloke (preložitev izleta), 28. 12. 1922; JZŠZ, pismo Juga, 4. 1. 1923; JZŠZ, dopis Furlanu, 15. 1. 23; JZŠZ, pismo Ravnateljstvu Južne železnice (o polovični ceni železniške vozovnice), 16. 1. 1923; JZŠZ, pismo Lavriča, 25. 1. 1923; JZŠZ, brzojavka, 2. 2. 1923; JZŠZ, Poročilo načelstva smučarske sekcije za občni zbor JZŠZ, 1923 (Rudolf Badjura).

¹¹ JZŠZ, Poročilo načelstva smučarske sekcije za občni zbor JZŠZ v letu 1923 (Rudolf Badjura).

¹² Prav tam. Sicer pa je JZŠZ še isto leto obljubila 3 pare smuči (sicer proti odškodnini) tudi šoli v Novi vasi na Blokah. Glej: JZŠZ, prošnja Josipa Jerala, 25. 1. 1923 in JZŠZ, odgovor na prošnjo učiteljstvu, 2. 12. 1923.

¹³ Jutro, 23. 1. 1923.

¹⁴ Primer: JZŠZ, dopis sodniku Jožetu Baričeviču, 3. 1. 1923.

¹⁵ Npr. prek sokolskega društva. Glej: JZŠZ, dopis sokolskega društva na Blokah, 11. 1. 1932. Poleg sokola so bili v tridesetih smučarsko aktivni na Blokah tudi oddelki Zveze kmečkih fantov in deklet.

poročil omenjen celo smuški klub Bloke iz Nove vasi¹⁶, ki ga zopet zasledimo spet v tridesetih letih.¹⁷ Zdi se, da prav njegovo ponikanje kaže na propagandne vzgibe zunaj planote, sicer bi se klub s pobudami in jedrom delovanja v domačem okolju, obdržal gotovo dlje ali vsaj bolj stalno.

Skozi dvajseta leta tako lahko spoznamo, da je bloško smučanje slovenskim organizatorjem dajalo predvsem navdih, iz katerega so črpali energijo za aktualne akcije. Nagovor generalnega tajnika jugoslovanske zimsko-športne zveze Josa Gorca na skupščini zveze leta 1927 lepo zrcali omenjeno stanje.

»Naš zimski sport, osobito naš smuški sport, ki je pred toliko stoletji služil našim kmetom na Blokah in jih zabaval, je danes tako razvit, da postaja pravi sport našega naroda. Ne pozna ne starosti ne stanov in znova (Sic!) bo zavzel pomembno vlogo v našem življenju ...«¹⁸

Torej, če je bloško smučanje dajalo samozavest v športno-političnem govoru to še ne pomeni, da se je za ohranjanje dediščine že kaj načrtno storilo. Na pomen dediščine bloškega smučanja so v Sloveniji postali bolj pozorni, ko se je povečalo zanimanje tujih raziskovalcev.

Za bloško smučanje se začne zanimanje na tujem Pomen bloškega smučanja v širšem evropskem okviru

Prvi resnejši odmev v nemškem svetu v povezavi s predmodernim bloškim smučanjem se je zgodil leta 1893. Medtem ko je istega leta izdan smučarski priročnik gozdarskega nadzornika na snežniških posestvih Henrika E. Schollmayerja¹⁹, ki omenja bloško smučanje, ostal v glavnem prezrt, so gotovo nekaj pozornosti pritegnili krajši članki v različnih serijskih publikacijah. Ena izmed prvih objav, ki je v širšem avstrijskem prostoru opozorila na starosvetno bloško smučanje, je bila objava nekoč priznanega zgodovinarja Petra Radicsa v *Oesterreichische Forst-Zeitungu* januarja 1893.²⁰ Podobno, sicer krajše poročilo, prav tako sloneče na Valvasorjevih opisih je približno istočasno podal tudi graški profesor matematike in s slovensko planinsko organizacijo tesno sodelujoči Johann Frischauf. Frischauf²¹ je v *Österreichische Touristenzeitung*²² objavil Valvasorjevo poročilo o bloškem smučanju in vzbudil med planinci in smučarji zanimanje. Gotovo ga je z zanimanjem prebral tudi znani nemški pionir smučanja Wilhelm Paulcke, saj nas na to navaja opomba k enemu od njegovih člankov

¹⁶ JZŠZ, Smuški klub Bloke se obvezuje, da bo ob petkih pošiljal vremenska poročila, 14. 1. 1927.

¹⁷ Smučarski klub Bloke zasledimo spet v seznamu klubov v sezoni 1935–1936. V sezonah, ki so sledile pa ga spet ni najti na uradnih seznamih društev, ki so bila vključena v jugoslovansko zimsko-športno zvezo.

¹⁸ JZŠZ, Tajniško poročilo za glavno skupščino jugoslovanske zimsko-športne zveze za leto 1927 (Joso Gorec).

¹⁹ Henrik Ethbin Schollmayer, *Auf Schneeschuhen. Ein Handbuch für Forstleute, Jäger und Touristen*, Verlag von Joh. Leon sen., Klagenfurt 1893, str. 20–21.

²⁰ Peter Radics, *Das Skilaufen der krainischen Bauern vor 200 Jahren*, v: *Oesterreichische Forst-Zeitung*, 11/ (1893), št. 1, str. 1–2.

²¹ Johannes Frischauf (1837–1924) se je med Slovenci oprijel naziv »odkritelja Savinjskih Alp«. Med leti 1874 in 1878 se je vanje zaljubil in sklenil, da jih bo s svojimi prizadevanji še bolj približal obiskovalcem. Poleg spisa »Die Santhaler Alpen«, s katerim je leta 1877 prvi seznanil hribolazce s krasoto Savinjskih Alp, je skupaj z domačini do leta 1876 poskrbel za postavitev prvih treh koč v Savinjskih Alpah: pod Kokrskim sedlom, na Okrešlju in na Korošici. Takrat ga narodna pripadnost še ni tako ovirala kot v devetdesetih (leta 1892 se vrne, da obudi prijateljstva in agitira za gradnjo več cest), ko se je kljub nemškemu izvoru odločno postavil in zagovarjal akcije Slovenskega planinskega društva. O Frischaufovi dejavnosti: Kocbek Fran (ur.), *Savinjske Alpe, Založila Goričar in Leskovšek*, Celje 1926.

²² Joh. Frischauf, *Zur Geschichte des Schneeschuhes in den österreichischen Alpen*, v: *Österreichische Touristenzeitung*, 1893, str. 23–24.

v Zeitschrift des Deutschen und österreichischen Alpenvereins iz leta 1902.²³ Paulcke je bil domnevno eden prvih tujcev, ki se je leta 1931 celo podal na Bloke in tam opravil terenske raziskave. Toda še pomembnejše se z vidika današnjega pogleda zdi, da je Paulcke za raziskovanje bloškega smučanja po letu 1903 navdušil zelo dejavnega in s svojim objavami odmevnega rojaka Carla J. Luthra, ki vsekakor predstavlja prelomnico v raziskovanju in odkrivanju bloškega smučanja. Luther namreč z novimi dejstvi ni seznanil le širše svetovne javnosti, ampak je k načrtnemu raziskovanju spodbudil Slovence.

Potem ko je Luther na neki priložnostni lovski razstavi na Dunaju leta 1910 opazil bloške smuči in je kasneje odkril še Schollmayerjev zapis, se je dokončno prepričal, da nikakor ne držijo navedbe Henryja Hoeka, ki je še v osmem ponatisu njegove uspešne knjige »Der Schi« leta 1925 zatrjeval, da je bloško smučanje brez sledi izumrlo. Radovednost mu ni dala miru. Ker tedaj s Slovenci ni imel nobenega stika, je težko kaj novega dognal. Kmalu pa so se slovenski smučarski tekmovalci vse pogosteje začeli udeleževati mednarodnih tekmovanj, kar je Luthru pomenilo prvo resnejšo vez s slovenskim ozemljem. Marca 1928 sta se Janko Janša in Stanko Kmet udeležila nemškega državnega prvenstva v Feldbergu. Kot je v nekem pismu Josu Gorcu napisal Janša, ga je Luther posebej vneto spraševal prav o bloškem smučanju.

»Dr. Luther naju je naprosil, da sporočiva Savezu (Jugoslovanski zimsko-športni zvezi, op. p.), naj bi isti ugotovil, da li so pričeli Bločani voziti vsled tujega upliva ali po lastnem nagibu. Dalje se je interesiral za obliko smuči izza Valvazorjevih časov ter za smuči, kakršne uporabljajo domačini po Notranjskem danes. Ker se on bavi mnogo s historijatom in nastankom smučarstva, ne dobi pa, kar se nas tiče, nobenih pripomočkov, prosi, da Savez navedeno ugotovi in ga ob priliki o tem obvesti.«²⁴

Podobna situacijo opisuje Janša naslednjo zimo, ko so bili kot predstavniki Jugoslavije na tekmovalni turneji po srednjeevropskih državah. V pismu iz Krakova, kjer so bili na poti iz nemškega Klingentala v poljske Zakopane, je Janša tešil radovednost Luthru kar v vlaku.

»Spotoma sem tolmačil Dr. Luthru razne zanimivosti iz našega sportnega življenja. Govor je nanese tudi na Bloke, na zgodovino in običaje ondotnih prebivalcev ter na naše specijalne izraze, ki se tičejo smučanja. Pri tej priliki nismo pozabili omeniti lego in lepoto naših krajev, opisati razvoj našega zimskega sporta in zimsko-sportnih naprav ter navdušenja, ki ga kaže naš narod za ta lepi 'kraljevski' sport. Gospodje so nas poslušali z vidnim zanimanjem in nam obljubili, da nas ob prvi priliki obiščejo. Izkoristili smo še moment ter propagirali tudi za našo letno sezono ob morju in v hribih.«²⁵

Naslednjo zanimivo situacijo nam kažejo ohranjeni dokumenti v povezavi z Albinom Kolbom, ki je blizu Ljubljane nameraval ustanoviti podjetje, ki bi na moderen industrijski način izdelovalo športno opreme, med drugim tudi smuči. Ker v Sloveniji o tem ni mogel nič koristnega izvedeti, je pisal zimsko-športni zvezi, naj mu pomaga v njegovi »špijonski« akciji. Prosil je, če bi ta izposlovala pri nemški smučarski zvezi pooblastilo, s katerim bi imel Kolb omogočen vstop v proizvodne prostore sodobnih nemških športnih tovarn.²⁶

Zveza je pooblastilo dobila – toda, usluga gre z uslugo. Generalni tajnik Josu Gorec je Kolbu naštel zadolžitve: Kolb naj zainteresira znano Münchensko založniško hišo Bergverlag Rother, ki je izdajala revijo Winter, naj objavlja članke o Jugoslaviji; obenem pa naj osebno povabi na nameravane prve mednarodne smučarske tekme v Jugoslaviji pozimi 1931

²³ Wilhelm Paulcke, Auf Skiern im Hochgebirge, v: Zeitschrift des Deutschen und österreichischen Alpenvereins, 1902, str. 170–186.

²⁴ JZŠZ, pismo Janka Janše, 10. 3. 1928.

²⁵ JZŠZ, pismo Janše, Krakov, 11. 2. 1929.

²⁶ JZŠZ, pismo Albina Kolba, Tacen, 16. 6. 1930.

v Bohinj in Bled funkcionarja nemške zveze Ganzenmüllerja in Luthra. O vsem tem naj Kolb poda ob vrnitvi poročilo. Naloge je Kolb izpolnil in jih tudi v poročilu navedel. Posebej zanimiv je del v povezavi z Luthrom.

»Privatno se je (Luther, op. p.) informiral in prosil za nasvet, kam naj se obrne, da bi dognal faktični položaj našega 'prasmučarstva na Blokah' – Omenil je, da je pisal privatno g. Janši, dalje da je pisal na Jug. zimsko-sportni savez, vendar, da je ostal brez odgovora. Zelo se je zavzemal, če bi mogli DSV (nemški smučarski zvezi, op. p.) staviti na razpolago par takih starih smučí, ki so jih uporabljali na Blokah. Referat o tej zadevi je 'doktorsko delo', pravi dobesedno. Kazal je nadvse živo zanimanje za to vprašanje. Z ozirom na izrečeno prošnjo pri 'Bergverlagu' o priobčevanju člankov o naših krajih je bil mnenja, da bi bila najlepša pot, t.j. nekaki 'most' do nas članek o 'smučarstvu na Blokah'. Zbudil bi interes vsega nemškega smučarstva in priobčevanje nadaljnjih člankov o naših krajih bi bilo lahko, ker članek o 'Blokah' bi bil zanj kot urednika nekaka zaslomba. Ker sicer, pravi, bi mi kdo lahko očital, časopis je naš, čemu agitiraš za druge. Kot strasten zbiratelj literature o zim. športu želi in prosi za vse naše stvari ki so izšle in bile izdane. Nima, pravi, od Slovencev prav nobene stvari o zimskem športu.«²⁷

Priprava materiala za članek in objava v reviji Der Winter Zgodovina bloškega smučanja kot »most« do oglaševanja

Ko je lastnik založbe Bergverlag Rother, ki je izdajala posebej v celotnih nemških deželah odmeven časopis Winter dal Kolbu vedeti, da pogojuje objave o zimsko turistični dejavnosti v Jugoslaviji z oglaševanjem v reviji, je ideja glavnega urednika Luthra, ki govori o »mostu«, Slovincem vlila novega elana. Situacijo lahko ostreje razumemo celo v smislu, da jim je bloško smučanje pomenilo »most« do oglaševanja. Stvar postane razumljiva, če se prebijamo skozi korespondenco zimsko-športne zveze, ki je v finančnem smislu bila pogosto v rdečih številkah in konstantno odvisna od državnih podpor. Med temi je vidno mesto vedno zasedalo ministrstvo trgovine in industrije, ki je pokrivalo tudi turistično dejavnost.

Zveza je zadevo zagrabila z obema rokama in šla kmalu v akcijo. Ni bilo tako, kot pred leti, ko jih je o Luthrovem zanimanju obveščal Janša in se praktično ni zgodilo nič. Tokrat je Luther kmalu dobil odgovor.

Čudno, so zapisali, da jih ni doseglo nobeno njegovo pismo. Tudi v arhivu, ki je posebej v povezavi s tujo korespondenco bil zgledno urejen, niso našli nobenega njegovega pisma. Sporočili so mu še, da že delajo na tem in že zbirajo material, ki mu ga bodo kmalu dali na razpolago. Za nemško zvezo so obljubili par bloških smučí, povabili so ga še enkrat na zimske tekme v Bohinj in Bled, poslali pa so mu še dve Badjurovi knjigi.²⁸

Zveza je kmalu začela s terenskimi raziskavami. Še v poletju je Sotošek pregledal in prepotoval teren na Bloški planoti in pripravil dve poročili. Prvo je pripravil še v avgustu, drugo pa v septembru 1930.²⁹ Najbrž so material namenjen Luthru izročili kar nekemu uradniku iste založniške hiše, ki je novembra v Sloveniji zbiral podatke za Winter in kateremu je zveza, kot je zabeleženo, v njegovi dejavnosti rada pomagala.³⁰

²⁷ JZŠZ, poročilo Albina Kolba, Tacen, 23. 7. 1930.

²⁸ JZŠZ, pismo Luthru, 12. 8. 1930. Badjurovi knjigi sta bili prva smučarsko knjiga v slovenščini: Smučar iz leta 1924 in njegov prispevek o terminologiji.

²⁹ JZŠZ, zapisnik 3. plenarne seje, 1. 9. 1930 in JZŠZ, zapisnik 4. plenarne seje, 6. 10. 1930.

³⁰ JZŠZ, zapisnik 5. plenarne seje, 3. 11. 1930.

Članek o bloškem smučanju je tako izšel v februarški številki leta 1931³¹ pod udarnim naslovom: »Na sledi za najstarejšim alpskim smučanjem« in s podnaslovom »Valvasorjevo smučanje živi še danes!« Kvalitetne reprodukcije fotografij Janka Ravnika na temo bloških smučarjev so vsebini članka pridale še večjo živo dokumentarno vrednost. Vsebine članka na tem mestu nima smisla povzemati, omembe vredno se mi zdi z vidika raziskovanja bloškega smučanja le dejstvo, da je bil na tem mestu najbrž prvič objavljen pomemben zgodovinski vir, t.j. poročilo kaplana iz Blok objavljeno v Kmetijskih in rokodelskih novicah leta 1845, ki bi ga po svoji sporočilni vrednosti za preučevanje ljudskega bloškega smučanja lahko uvrščali takoj za Valvasorja.

Zanimanje skandinavskih raziskovalcev Uveljavljanje srednjeevropske smučarske zgodovine

Še preden pa je bil članek objavljen, že je pisal Luther v Ljubljano o tem, kako se nad novimi dognanji o bloškem smučanju zanima švedski raziskovalec Wiklund. Profesor Wiklund iz Uppsale, katerega Luther označi kot najpomembnejšega smučarskega zgodovinarja, naj bi bil nad bloškim smučanjem celo zelo presenečen. Očitno zato, da bi se na lastne oči prepričal, je zaprosil za slovenski original iz Kmetijskih in rokodelskih novic iz leta 1845 in toplo se je priporočil, če bi iz Ljubljane stopili z njim v stik in še njemu poslali nekaj fotografij.³²

Wiklund je sicer sprva napačno domneval o zgodovinski povezavi bloških smučič s švedskimi vojaki v tridesetletni vojni in je to teorijo kasneje opustil, ko je njegov rojak Zettersten na bloških smučeh, ki jih je prejel za smučarski muzej v Stockholmu, na podlagi zunanjih značilnosti ugotovil nasprotno in bloške smučič uvrstil med dosti starejši t.i. južni tip smučič.³³

Pomen objav v skandinavskih časopisih ni tako majhne veljave, posebej ne z vidika vloge, ki so jo skandinavske dežele odigrale v razvoju smučarskega športa. Luther je tako o bloškem smučanju leta 1931 pisal v norveški časopis *Aftenposten*³⁴, leta 1938 pa je bilo v osrednji letni švedski smučarski publikaciji *På skidor* objavljeno njegovo poročilo o obisku Blok v letu 1936.³⁵

Morda gre Luthrovo dejavnost za popularizacijo dediščine bloškega smučanja razumeti tudi v kontekstu izgublajočega primata, ki so ga imele v začetnem obdobju mednarodnega smučarskega razvoja skandinavske dežele. Srednjeevropske države so si v iskanju interesa znotraj mednarodnega foruma iskale enakovrednejšo pozicijo v primerjavi s Skandinavci, ki so si jo slednji lastili predvsem na podlagi tradicije. Srednja Evropa je z odkritjem in neizpodbitnimi dokazi o predmodernem bloškem smučanju pridobila novo »zgodovinsko« vrednost. Zgodovina je bila namreč razumljena kot nekaj, kar daje samoumevno pravico do identitete, v tem primeru smučarske identitete. Svojo smučarsko podobo pa so alpske dežele v svoji krajši smučarski zgodovini šele pridobivale z mednarodnim uveljavljanjem alpske šole smučanja. Bloško smučanje jim je nudilo novo priložnost³⁶, s katero so pokazali, da se je na

³¹ Carl J. Luther, *Auf der spur des ältesten alpinen Ski*, v: *Der Winter*, 24/(1930–31), zv. 9, februar 1931, str. 129–132.

³² JZŠZ, dopisnica Luthra, München, 18. 1. 1931. Poleg tega se je Luther kasneje še posebej zanimal za bloško oziroma slovensko smučarsko izrazoslovje. Glej: JZŠZ, pismo Luthra, München, 2. 6. 1932.

³³ Artur Zettersten, *Jugoslaviska skidor*, v: *På skidor* 1933.

³⁴ JZŠZ, pismo Luthra, München, 29. 5. 1931.

³⁵ Carl J. Luther, *Ett besök i Krains skidområde*, v: *På skidor* 1938, str. 136–146. Prevod članka mi je posređoval Aleš Guček, za kar se mu zahvaljujem.

³⁶ Pod vprašljivim kriterijem je tako npr. Luther bloško smučanje uvrstil med dogodke nemškega smučanja. Glej: C. J. Luhter, *Erst-Ereigisse im deutschen Skilauf*, v: *Der Winter*, 24/(1930–31), zv. 1, oktober 1930, str. 4.

določenem območju smučalo oziroma celo vijugalo že dolgo preden se je ob koncu 19. stoletja začelo širiti smučanje v alpske dežele iz skandinavskih dežel. Bloško smučanje je tako v srednjeevropskem okviru z vidika podajanja zgodovinskih argumentov prevzelo velik pomen.

Werner Salvisberg najbrž na začetek svoje knjige *Slalom und Abfahrtslauf* leta 1931 ni brez razloga uvrstil Valvasorjev opis bloškega smučanja, iz katerega lahko razberemo alpskemu slogu (slalomu in smuku) lastno smučanje v zavojih.³⁷ Četudi Salvisberg v bloškem smučanju ni iskal kakšnih globljih pomenov in ga omenja izključno kot posebnost, najbrž ni naključje, da je omenil prav srednjeevropsko bloško smučanje, ni pa napisal nič več o tradicionalnem norveškem slogu smučanja »slalaam«, ki je eni od dveh glavnih alpskih disciplin celo dal ime.

Bloško smučanje med Slovenci po letu 1931 Smučanje kot slovenski nacionalni šport

Kako bi ob Luthrovih jasnih in poudarjenih navedbah, da so Slovenci najstarejši smučarji v Alpah in Srednji Evropi, v Sloveniji ostjali ravnodušni?

Omenjeni članek pa ni odzval med Slovenci le navdušenja, ampak je povzročil pozitivno posledico, da so se postopoma razkrivala nova dejstva v povezavi s starejšo smučarsko in slovensko zgodovino. Ante Gaber je tako v Slovenskem narodu aprila 1931 v celostranskem članku vzel kot povod pisanje Winterja za objavo novih podatkov. Nihče pred njim namreč še ni pisal, da je »Slovenec« Žiga Herberstein že leta 1549 v njegovih *Rerum Moscoviticarum Commentarii* pisal o smučarjih v ruskem guberniju Perm.³⁸

Bloški smučarji so tako dobili na polju zgodovinskih izgovorov, zakaj smo Slovenci zapsani temu, da postane smučanje naš nacionalni šport, novo družbo.

Jose Gorec tako na letni skupščini jugoslovanske zimsko-športne zveze le nekaj mesecev kasneje ni pozabil poudariti, da »prvi in najstarejši tiskani viri o smučarstvu sploh izvirajo od Slovenca, grofa Žige Herbersteina, doma iz Vipavske doline« in kasneje nadaljeval »Naše izrazoslovje za smuči in smučanje je naš narodni ponos, je živ dokaz naše smuške zgodovine, ki nam bo še v mnogem oziru prinesla koristi (Sic!), vsekakor imamo v njej važen kulturni faktor, s katerim lahko opozarjamo svet nase, ker smo edini (Sic!) narod s smuško zgodovino v južni in srednji Evropi.«³⁹

Kako si lahko po vsaj štirih minulih desetletjih dinamične in zanimive zgodovine smučanja v alpskih deželah samo en narod lasti zgodovino oziroma še huje, kako mu zgodovina lahko prinaša celo koristi, je vprašanje, ki pri zgodovinarju gotovo vzbuja vtis olajšanja, da se je Gorčeva retorika dotikala zgolj smučarske sfere, ki je v svojem bistvu še tako nenevarna, da bi težko svetu prinesla hujših posledic. Šlo je pač zgolj za propagando modernega smučarstva, ki se je v praksi neredko izvajala kot nekakšna prostitucija dediščine.

Podobno retoriko naj bi po ogledu Blok leta 1936 uporabil tudi Luther: »Čudim se Jugoslovanom, da ne znajo izrabiti (Sic!) svoje zgodovine.«⁴⁰

Da je šlo pri bloškem smučanju in Slovencih za načrten konstrukt vzpostavljanja mitoloških značilnosti smučanja kot slovenskega nacionalnega športa nam kaže tudi Luthrovo mnenje

³⁷ Werner Salvisberg, *Slalom und Abfahrtslauf*, Bergverlag Rudolf Rother, München 1931, str. 7–8.

³⁸ Ante Gaber, *Čez 400 let za sledjo naših smuči*, v: *Slovenski narod*, 4. 4. 1931.

³⁹ Tajniško poročilo v: *Jugoslavenski zimsko sportni savez*, IX. redna glavna skupščina za sportno sezono 1930/31, dne 7. junija 1931 v Ljubljani, str. 4.

⁴⁰ Jože Župančič, *Na Blokah smučajo že 700 let*, v: *Razori*, 5/(1936–37), št. 5, (dalje: Župančič), str. 140.

objavljeno na Švedskem, da je edina prava pot za Slovence ta, da najprej raziščejo staro kulturo smučanja v svoji deželi. Šele nato bodo pozitivni rezultati teh raziskav tako obogatili mlado jugoslovansko smučanje, da se bodo pri ustvarjanju javnega mnenja o smučarskem športu lahko naslonili na raziskano tradicijo.⁴¹

Skozi trideseta leta in nato še v čas, ko je druga vojna pri nas že potekala, lahko zasledujemo po časopisju različne objave v povezavi z bloškim smučanjem. Te redko ponudijo kaj revolucionarno novega, četudi bi to lahko obetale. Ko leta 1942 Drago Ulaga mimogrede v članku v *Obisku*⁴² zapiše, da je o naši smučarski zgodovini napisal diplomsko nalogo Pavle Kveder in v reviji *Naš rod* nekaj let prej slučajno naletimo na (domnevni) avtorjev članek »Kako so smučali naši pradedje«⁴³, ta ne razkrije nič bistveno novega. Podoba bloškega smučanja se tako v zgodovinskem spominu ni gradila na kakšnih novejših dognanjih.

Za postavljanje smučanja na vidno mesto v slovenskem športu je zadostovalo že nekaj zgodovinskih podatkov – najprikladnejše je bilo in ostajalo citiranje ekskluzivnega Valvasorjevega opisa.⁴⁴

Mesto smučanja v slovenski družbi nam tako lahko razkriva že število in groba analiza vsebine člankov. Skozi analizo nepreglednega števila serijskih publikacij se ne moremo namreč izogniti vtisu, ki nam ga v povezavi z vsebino raziskave tega članka dajejo že naslovi. V več primerih je namreč že v naslovih jasno izpostavljena formulacija : »Smučanje – naš narodni šport«.⁴⁵ Da je smučanje torej v času med vojnama postalo oziroma se imenovalo za Slovencem lastni »nacionalni šport«, je velik razlog dokaz obstoja predmodernega bloškega smučanja, ki se je do tedaj že usidralo v slovenski kolektivni zgodovinski spomin.

Stanje kaže, da je bila skozi trideseta leta na Slovenskem sprejeta stereotipna predstava, ki je v marsičem temeljila na vzpostavljanju navidezne kontinuitete med starosvetnim smučanjem in razvojem modernega smučanja na Slovenskem. Posebne priložnosti in zato formulirane izjave kažejo na to umetno vzpostavljeno vez v tradiciji. Na letaku smučkega kluba Bohinj, ki vabi na njihovo slavnostno akademijo leta 1931 najdemo še en takšen primer retoričnega »izuma tradicije«.⁴⁶

»To je naš davni kulturni spomenik, in izneveriti se tako velikim dobrim pojavom se pravi, pustiti in uničiti delo naših pradedov – svojega naroda. Zato z našim gibanjem obnavljamo nekaj tradicionalnega, nekaj kar se je rodilo med nami, kar ni bilo zanešeno od drugod.«⁴⁷

Pri bloškem smučanju torej lahko iščemo novih nastavkov postopnega oblikovanja slovenske identitete, ki so temeljili na principu zgodovine. Če se je slovenska narodna identiteta v loku daljšega trajanja v prvi vrsti konstantno gradila skozi jezik, jo je vendarle vzporedno zaokroževala tudi interpretacija različnih zgodovinskih dejstev. Pojav starosvetnega bloškega smučanja se tako v tem kontekstu lahko primerja tudi z v slovenskem zgodovinopisju večkrat izpostavljenim karantanskim primerom, le da je bil slednji bolj izpostavljen zaradi iskanih »slovenskih državotvornih momentov«, bloški pa teh seveda nima, bil pa je seveda tisti ključni historični moment, ki je že od vseh začetkov modernega smučarstva pri nas utemeljeval stereotip o smučanju kot slovenskem nacionalnem športu.

⁴¹ Carl J. Luther, *Ett besök i Krains skidområde*, v: *På skidor*, 1938.

⁴² Drago Ulaga, *Stoletja smučanja na Blokah*, v: *Obisk*, 3/(1942), št. 1, (dalje: Ulaga), str. 17.

⁴³ Pavle Kveder, *Kako so smučali naši pradedje*, v: *Naš rod*, 11/(1939–40), št. 7, str. 265–266.

⁴⁴ Glej: Janez Vajkard Valvasor, *Slava Vojvodine Kranjske*, Ljubljana 1984, str. 96.

⁴⁵ Primera: *Smučanje – naš narodni šport*, v: *Kočevski Slovenec*, 4/(1941), št. 8, str. 2–3; ali *Od Blok do Planice: Smučanje naš narodni šport*, v: *Družinski tehnik*, 12/(1940), št. 52, str. 17.

⁴⁶ Primerjaj: Erich Hobsbawm, Terence Ranger (ed.), *The Invention of Tradition*, University Press, Cambridge 1996.

⁴⁷ JZŠZ, letak SK Bohinj ob priliki akademije kluba ob prvih mednarodnih tekmovanjih 1931.

Res da se je z vse pogostejšim opozarjanjem na fenomen bloškega smučanja pri nas morda večal občutek za smučarsko dediščino, a je hkrati ta v očeh smučarskih organizatorjev predstavljala zgolj sredstvo propagande modernega smučarstva. Eno od najverjetneje redkih mest, kjer je bloško smučanje pomenilo pretežno sredstvo propagande kulturne dediščine, bi lahko postali krogi muzejske dejavnosti, kjer naj bi našlo mesto tudi smučarstvo.

Medtem ko »so postale častitljive bloške smuči tako slavne, da se trgajo zanje tudi veliki evropski muzeji«⁴⁸, se na Slovenskem v času med obema vojnama le malo ve o načrtnem zbiranju bloških smuči kot muzealij za potrebe domačih muzejev.⁴⁹ Od domačih muzejev sta omembe vredni le dve ustanovi, ki bi smučanju posvetili vidnejše mesto, toda obe sta ostali bolj pri načrtih. V Ljubljani se je v letu 1935 snoval alpski muzej, ki naj bi bil priključen mestnemu muzeju in v okviru katerega naj bi imela zagotovljen svoj oddelek tudi jugoslovanska zimsko-športna zveza, ki bi ga izpolnila s svojim zgodovinskim gradivom.⁵⁰ Izključno na dediščino bloškega smučanja pa naj bi se tik pred drugo vojno osredotočil posebni smučarski muzej na Blokah. Vzpostavila naj bi ga bloška občina⁵¹ in sicer po vzorcu muzejev v drugih državah.⁵² O poslanstvu bloškega muzeja je v reviji Vrtec leta 1941 razmišljal Janko Sicherl in nakazal na pomen izobraževanja otroške mladine, ki je bil gotovo tesno povezan tudi z njihovim navduševanjem za smučarski šport. »Že mladim je treba privzgojiti ponos, da smo Slovenci v vsej Srednji Evropi edini, ki poznamo že stoletja smuči in imamo poleg Rusov in Norvežanov edini svoj lastni izraz za smučke. Ponosni bodimo in ne pozabimo ob priliki šolskih izletov na Bloke in bloški muzej.«⁵³ Vcepljanje slovenske smučarske identitete v otroške glavice bi se potemtakem začinjalo tudi že v tedaj skromneje predvideni pedagoški muzejski dejavnosti.

V projekt pridobivanja starega bloškega gradiva za muzejsko dejavnost se je vključila tudi državna oblast. O mestu bloškega smučanja, ki ga je to pridobivalo v simbolu narodne vrednosti, priča finančna podpora banske uprave Dravske banovine. Raziskave bloškega smučanja, ki bi bile po Luthrovem mnenju zrele za »doktorsko disertacijo«⁵⁴, je oblast podprla v vrednosti 8.000 dinarjev. Težko sklepam, če je ta denarna vsota zadostovala potrebam, da bi se tako temeljito izvršilo raziskovanje in bi se »otel izgubi in pozabljenju marsikateri košček naše slovite smučke zgodovine, ki je res edinstvena.«⁵⁵ Toda delo, ki naj bi ga vodil Ante Gaber, je po navedbah Rudolfa Badjura zastalo. »Tako je pred bližajočo se drugo svetovno vojno ta stvar zaspala.«⁵⁶

⁴⁸ Drago Ulaga, Stoletja smučanja na Blokah, v: Obisk, 3/(1942), št. 1, str. 15.

⁴⁹ V nasprotju z domačimi, so smuči prej imeli nekateri tuji muzeji. Pisci, ki omenjajo to že tedaj: Župančič, Ulaga, Sicherl. V tej povezavi glej še pismo, ki kaže visok interes direktorja Müllerja iz Münchenskega planinskega muzeja, da bloške smuči pridobi. JZŠZ, dopis Luthra, München, 29. 5. 1931.

⁵⁰ Poročilo za XIII. redno glavno skupščino dne 26. maja 1935 v Ljubljani, Knjižnica Jugoslovanskega zimsko-sportnega saveza, Knjiga 8, str. 26.

⁵¹ Mirko Prevalek, Od Blok do Planice, v: Družinski tehnik, 12/(1940), št. 52, (dalje: Prevalek), str. 17.

⁵² Janko Sicherl, Tam na bloških gričih..., v: Vrtec, 71/(1940–41), št. 6, str. 223.

⁵³ Prav tam.

⁵⁴ Prevalek, str. 17.

⁵⁵ JZŠZ, Poročilo za XVI. redno glavno skupščino dne 29. maja 1938, str. 8.

⁵⁶ Rudolf Badjura, Bloško starosvetno smučanje in besedje, Samozaložba, Ljubljana 1956, str. 6.

Stanje po drugi svetovni vojni Kontroverzna podoba bloškega smučanja

Načrtno temeljito zbiranje materialne dediščine se je zgodilo šele z raziskavami terenskih ekip pod vodstvom direktorja Slovenskega etnografskega muzeja Borisa Orla v petdesetih letih 20. stoletja. Rezultat njegovega znanstvenega dela je danes še najbolj viden iz njegove leta 1964 posthumno izdane doktorske disertacije.⁵⁷ Njegovi dosežki pa so pomembni tudi zato, ker so njegova dognanja prišla v stik s pomembnejšimi svetovnimi raziskovalci, ki so bloško smučanje uvrstili znotraj svetovnih pregledov smučarske zgodovine na zelo vidno mesto. Eden od teh je gotovo tudi pregled starejše smučarske zgodovine Erwina Mehla⁵⁸, ki navkljub že rahlo stari letnici izida, še vedno predstavlja eno od temeljnih preglednih del pri raziskavah starejše smučarske zgodovine. Bloško smučanje se je tako dokončno utrdilo kot integralni del svetovne smučarske zgodovine, zelo pomembno tudi v znanstvenih krogih raziskovalcev.

Če se dotaknem še aktualnega položaja in s tem poskušam ne tako podrobno potegniti zgodovinski lok do danes, bi ob koncu mojega prispevka v par mislih označil situacijo dojemanja bloškega smučanja skozi dioptrijo ocenjevanja njegovega zgodovinskega pomena še vedno precej podobno tisti v preteklosti.

Tekmovalna uspešnost nekaj vrhunskih smučark in smučarjev ni ostajala brez vpliva na dejstvo, da se je v toku zgodovinskega razvoja smučanje še bolj stereotipno zlivalo s Slovenci. To velja tako za obdobje prvih slovenskih mednarodnih smučarskih uspehov že v času med obema vojnoma, še bolj pa za »zlato« obdobje slovenskih smučarskih uspehov v 80-tih in 90-tih letih prejšnjega stoletja. Povrhu vsega se je smučanje tedaj oblikovalo v stereotipni nacionalni šport tudi kot razločevalni element do drugih jugoslovanskih narodov, kar je v času po osamosvojitvi Republike Slovenije prineslo nemalo zmede. Nacionalno kolektivno športno čustvovanje se je v kratkem času namreč zasukalo od smučanja k nekaterim moštvenim športom z žogo.⁵⁹ Kolektivno čustvovanje je bilo tudi povsem primerljivo s polpreteklimi smučarskimi uspehi v zadnjih desetletjih 20. stoletja. Kriterij aktualnih uspehov, ki so že ob dogodkih samih prevzemali oznake »zgodovinski«, je tako le še utrjeval psevdohistorični kriterij legitimnosti identifikacije Slovencev s smučanjem. Smučarski »zgodovinski« tekmovalni uspehi so se tako kot nekakšni dodatki zlivali v zgodovinski lonec, kjer si je že dolgo pred tem bloško smučanje zagotovilo svoje mesto prve zgodovinske sestavine.

Danes je razlika od tiste med vojnoma drugačna seveda še v tem, da je bloško smučanje kot geografsko omejen pojav ljudskega starosvetnega smučanja že izumrlo v svoji prvotni funkcijski vlogi. Bloško smučanje se tako ohranja le še v izročilu, ki tako kot nekoč prenaša mnogo retoričnega naboja.

⁵⁷ Orel Boris, *Bloške smuči. Vprašanje njihovega nastanka in razvoja*, SAZU, Ljubljana 1964.

⁵⁸ Erwin Mehl, *Grundriss der Weltgeschichte des Schifahrens (Schigeschichte)*, I. Von der Steinzeit bis zum Beginn der schigeschichtlichen Neuzeit (1860), Verlag Karl Hofmann, Schorndorf bei Stuttgart 1964. Kar gre dopolniti Mehlove navedbe je le to, da je bloško smučanje v času do formalnega izumrtja leta 1942, postopoma zaradi vpliva modernega smučanja odmiralo in ni izumrlo v prvotni obliki. Glej: Marjan Jeločnik, *Razmerje med starim bloškim in modernim smučanjem v Sloveniji*, v: *Telesna kultura*, (1971), št. 7–8, str. 41–43. Anton Obholzer, *Geschichte des Schilaufs*. D. Verlag für J. und V., Wien / Leipzig, 1935, str. 23. O funkcionalnem izumrju bloškega smučanja glej: Borut Batagej, *Udarec smučarstvu med drugo vojno*, v: *Šport* 48/(2000), št. 4. str. 44–45.

⁵⁹ Primerjaj npr. *Mladina*, 17. 9. 2001. Rubrika izjave tedna. Izjava po nogometni tekmi Jugoslavija : Slovenija: »... smo jim pokazal, da nismo samo za smučanje.« Sebastjan Cimerotič na POP TV, o Jugoslovanih.

Visoki funkcionarji v slavnostnih govorih športno-političnih forumov ga še vedno ne pozabljajo omenjati.⁶⁰ Pogostost pojavljanja bloškega smučanja v slavnostnih nagovorih kaže na situacijo, ki je povsem sorodna času med obema vojnama. Dejansko bloško smučanje od vseh začetkov modernega smučanja še vedno bolj kot ne zgolj služi propagandni dejavnosti slovenskega smučanja. Z bloškim smučanjem se izpostavlja posebna vloga Slovenije v svetovnem smučanju, ki govorniku ponuja izhodišče, da dokaže s pomočjo zgodovinskega dejstva že s stavkom ali dvema na samoumevno aktualno pozicijo izvajanja lastnega sodobnega interesa. Takšen način seveda ne razkriva dejstva, da se zato kaj več ve o pomenu in vlogi dediščine bloškega smučanja. Celo nasprotno. V takšni situaciji, ko je bloško smučanje omejeno na neko a priori pomembno zgodovinsko referenco, ostaja pomen dediščine bloškega smučanja celo zamegljen. Zgolj simbolna⁶¹ vrednost, ki jo danes bloško smučanje nosi pa kaže na njegovo kontroverzno podobo.

Zgolj kot nekakšno aktualno zanimivost, ki pa zaenkrat niti še ne sodi v tako zastavljen zgodovinski prispevek pa naj kot sklepno misel omenim z vidika posledic omenjene kontroverzne podobe neko novo opažanje. Medtem ko se zdi, da je treba konstantno opozarjati na pomen zgodovinske dediščine, se je v javnosti pred kratkim že oblikovala nova stereotipna podoba o bloškem smučarju kot o nekem smučarju v stari smučarski opremi. Iz lastnih izkušenj predstavljanja več vrst starejših smučarskih tehnik lahko tako danes večkrat opažam, da je za bloškega smučarja pogosto proglašen⁶² tudi smučar iz kateregakoli drugega obdobja modernejše smučarske zgodovine.

S u m m a r y

Mythological Dimensions of the Traditional Ski Style from Bloke and the Stereotype of Skiing as the Slovene National Sport

Borut Batagelj

The traditional ski style from the Bloke plateau, described in considerable detail in Valvasor's book *Slava vojvodine Kranjske* (The Glory of the Duchy of Carniola) in 1689, is of great historic value. It is one of the rare historically verified examples of ski activities that had taken place before the end of the 19th century when what is now known as the Nordic ski style started to spread from Scandinavia to other parts of Europe, and also to Slovenia. Yet the modern Nordic ski style bears no direct connection with the traditional ski style of Bloke.

So far, Slovene historiography has not shown much interest in how the ski style from Bloke indirectly influenced the development of modern skiing in Slovenia, and especially its connection with the proverbial statement that in Slovenia, skiing is a national sport and part of Slovene identity. It is significant that the traditional ski style of the Bloke plateau has been rediscovered and closely examined only after modern Nordic skiing had gained widespread popularity.

⁶⁰ Kot primer navajam 3 slavnostne nagovore ob priložnosti kongresa Mednarodne smučarske zveze (FIS) v Portorožu. Govorniki: Janez Kocijančič (predsednik Slovenskega Olimpijskega komiteja in član sveta FIS), Milan Kučan (Predsednik Republike Slovenije) in Gian-Franco Kasper (Predsednik FIS). Glej v: Slovenian skiing. Federation internationale de ski. 43. Congress, Portorož, 2002, Smučarska zveza Slovenije, Ljubljana 2002, str. 3–7.

⁶¹ Podoba bloškega smučarja namreč predstavlja logotip Slovenske smučarske zveze, bloške smučice je Pošta Slovenije že uvrstila med redne pošne znamke, i.t.d.

⁶² Prav nič v čast si tega ne morejo šteti nekateri novinarji ali napovedovalci nekaterih prireditvev. Kot naključen in bolj svež primer navajam: *Žurnal*, 5. 3. 2004, str. 53.

The original ski style from Bloke has often been used as propaganda and, as a result, induced a »rediscovery of skiing tradition« in Slovenia that, with the help of an altered interpretation of the history of skiing, became deeply rooted in the subconscious as an inseparable part of Slovene identity.

Since the beginning of modern ski style in Slovenia its pioneers tried to connect it with the traditional ski style of Bloke. Rudolf Badjura, for instance, introduced Slovene ski terminology that was based on the nomenclature from the Bloke area. There have also been attempts to turn Bloke into an important Yugoslav ski centre.

The ski style of Bloke was highly respected not only in Slovenia, but elsewhere in Europe as well. At the beginning of the 1930's Cart Luther, editor of distinguished German newspaper *Winter*, initiated one of the most prominent studies of this tradition. It is therefore very interesting that such investigations were initiated only after the beginning of organized promotion of the newly-established sports centers in Slovenia. While up to that time the Yugoslav Winter Sports Federation did almost nothing to help preserve the cultural tradition of this traditional ski style from Bloke it was, at the same time, using it as a convenient argument in favor of establishing skiing as the Slovene national sport.

Indirectly, the ski style of Bloke assumed an additional function: Central European ski associations used it as a strong weapon against the then leading Scandinavian skiing authorities who strongly emphasized their long ski tradition which, according to them, was still in its initial stages in Central Europe.

Research of the skiing tradition from Bloke had been closely connected with ski organizations that thoroughly exploited it for their own objectives. Serious and impartial research started in the 1950's under the guidance of ethnologist Boris Orel.

Until this day, the phenomenon of the traditional ski style from Bloke has retained a symbolic, and very much simplified, place in the consciousness of Slovenes. Often reflecting nothing more than fascination with a specific period in history, it is frequently subjected to stereotypic glorification. This is especially obvious at celebrations in which speakers emphasize this historic fact in order to further their own interests and objectives. The traditional ski style of Bloke has thus been reduced to a mere historic reference serving to advertise and market Slovene ski events.